

🌀 **שם המחקר:** אנשים מזדקנים עם מוגבלות שכלית התפתחותית בדיור חוץ-ביתי: תיאור תהליך אימוץ של

טכנולוגיית תקשורת דיגיטלית, כולל הבנת הצרכים והאתגרים, לשימור הקשר עם בני המשפחה

🌀 **שנה:** 2023

🌀 **סוג מחקר:** מחקר

🌀 **מס' קטלוגי:** 890-168-2019

🌀 **שמות החוקרים:** ד"ר כרמית-נעה שפיגלמן וד"ר מיכל איזקסון

🌀 **רשות המחקר:** אוניברסיטת חיפה

תקציר המחקר:

בשנים האחרונות אנו עדים לעלייה בתוחלת החיים של אנשים עם מוגבלות שכלית התפתחותית (להלן 'מוגבלות שכלית') וכניסתם לגיל הזקנה. עם העלייה בגיל, גדל גם שיעור האנשים עם מוגבלות שכלית אשר עוברים לדיור חוץ-ביתי, מה שעשוי להוביל להידללות הקשר בין בני המשפחה לבין האדם המזדקן עם המוגבלות השכלית, לעתים עד לכדי ניתוקו. מצב זה עשוי להאיץ את תחושת הבדידות בקרב האדם המזדקן עם המוגבלות השכלית, ולפגוע ברווחתו הנפשית. טכנולוגיות של תקשורת דיגיטלית, כמו אפליקציות לתקשורת בינאישית ורשתות חברתיות, אשר נועדו לשמר ולקדם אינטראקציות בינאישיות, עשויות לתת מענה לשימור הקשר בין האדם המזדקן עם מוגבלות שכלית המתגורר במסגרת חוץ-ביתית, למשפחתו. מחקרים מצאו כי קיים קשר בין שימוש בטכנולוגיות אלה לבין תחושת בדידות מופחתת בקרב זקנים מהאוכלוסייה הכללית. יחד עם זאת, נושא זה טרם נבחן בקרב אנשים מזדקנים עם מוגבלות שכלית במסגרות דיור. כמו כן, טכנולוגיות אלה לא תמיד נגישות עבור אנשים מזדקנים עם מוגבלות שכלית מפאת מורכבות השימוש בהם. המחקר הנוכחי בא לענות על צורך זה תוך שימוש בטכנולוגיית תקשורת דיגיטלית נפוצה בקרב כלל האוכלוסייה ושנמצאה נגישה לאנשים עם מוגבלות שכלית – שיחות וידאו באמצעות יישומן וואטסאפ שהותקן בטאבלט של כל דייר.

מטרת המחקר הייתה להבין ולתאר את תהליך האימוץ של טכנולוגיית תקשורת דיגיטלית, כולל חווית המשתמש, לשימור קשר בין אנשים מזדקנים עם מוגבלות שכלית המתגוררים במסגרות של דיור חוץ-ביתי לבני משפחותיהם. 16 דיאדות של דייר ובן משפחה ושמונה אנשי צוות ממסגרות דיור שונות (דיור בקהילה, הוסטל, מעון פנימייה) השתתפו בתוכנית ההתערבות ובמחקר. כל דייר קיבל טאבלט שהושאל לצרכי המחקר, כולל הדרכה מקדימה על תפעולו עד ליכולת הוצאה של שיחת וידאו בוואטסאפ. לאחר ההדרכה, הדיירים יכלו להשתמש בטאבלט במשך כחודש ימים לתקשר עם המשפחה מרחוק. יש לציין כי המחקר נעשה בתקופת

הקורונה (לא בגלי השיא), כך ששיחות הווידאו אפשרו לדיירים שלא יכלו לפגוש פנים אל פנים את בני משפחותיהם, לראותם ולשוחח עימם מרחוק.

כל 40 המשתתפים (הדיירים, בני המשפחה ואנשי הצוות) רואינו לפני התוכנית ולאחריה וכן נאספו נתונים כמותיים על אודות אופן השימוש של הדיירים בטכנולוגיה, כולל תיעוד של מי יזם כל שיחת וידאו ותדירות השיחות. נעשה ניתוח תוכן תמתי של תמלילי הראיונות וכן ניתוח כמותי של פלט תיעוד השיחות.

מהממצאים עלה כי מרבית הגורמים שנמצאו משמעותיים לאימוץ טכנולוגיות בקרב אנשים זקנים מהאוכלוסייה הכללית רלבנטיים גם לאנשים זקנים עם מוגבלות שכלית (Lee & Coughlin, 2015b), כמו למשל הערך המוסף של המוצר הטכנולוגי עבור המשתמש, שמישות המוצר ותמיכה טכנית שוטפת. יחד עם זאת, ממצאי המחקר העלו שני גורמים שנמצאו ייחודיים לאימוץ טכנולוגיה על-ידי אנשים מזדקנים עם מוגבלות שכלית – יכולת של האדם לבקש סיוע וגישה חופשית למוצר הטכנולוגי. עוד נמצא כי השימוש בטבלט לשיחות וידאו עם המשפחה תרם במיוחד לאנשים מזדקנים עם מוגבלות שכלית בתפקוד גבוה. לעומת זאת, עבור אנשים מזדקנים עם מוגבלות שכלית בתפקוד נמוך השימוש בטכנולוגיה היה מורכב, כלומר דיירים אלו לא השיגו עצמאות בשימוש בטכנולוגיה ונדרשו לתמיכה אינטנסיבית מהצוות, שמצידו לא תמיד היה זמין לתמוך בדיירים. הממצאים מחדדים גם את התפקיד המשמעותי שיש למשפחה באימוץ של טכנולוגיה חדשה לתקשורת עם הדיירים. במקרים בהם היו שיחות רבות מצד הדייר שלא נענו על ידי המשפחה, תהליך האימוץ פחות צלח. מכאן שאימוץ של טכנולוגיית תקשורת דיגיטלית במסגרות דיור מחייב מאמץ משותף ומוכנות הן של הדייר, הן של המשפחה והן של הצוות.

לאור ממצאי המחקר, מסגרות דיור אשר בוחרות להפעיל תוכניות של שימוש בטכנולוגיות של תקשורת דיגיטלית צריכות לקחת בחשבון גורמים סביבתיים כמו רמת התפקוד של הדיירים ויכולת של הצוות לתמוך באופן שוטף בשימוש בטכנולוגיה. כמו כן, מומלץ להפעיל תוכניות אלה כבר מגיל צעיר של הדיירים ובימי השגרה, בין היתר על מנת לספק לדיירים ולמשפחות אלטרנטיביות לתקשורת במצבי חירום, כפי שאירע בתקופת הקורונה. שימוש בטכנולוגיות אלה צריך להיות חלק מפעילויות הפנאי השגרתיות במסגרת הדיור, כאשר חשוב לייעד איש צוות קיים או חדש אשר ידריך ויתמוך בדיירים בעת הצורך. כמו כן, חשוב לאפשר ככל שניתן לדיירים גישה חופשית ומותאמת מבחינת הצידוד הטכנולוגי וכן לכלול הדרכה מבחינת רכישת מיומנויות טכנולוגיות עבור הדיירים והצוות. מעבר לכך, חשוב לפתח בקרב הדיירים מיומנויות של סגור ויכולות לבקש סיוע במידת הצורך וכן לכלול בהדרכה את הנושא של נורמות חברתיות מקובלות בתקשורת במדיה החברתית. נדרשת הדרכה ותמיכה גם בהיבט הרגשי של שימוש בטכנולוגיות אלו כדי לדעת להתמודד עם העדר מענה משותף התקשורת. מעבר לכך, חשוב לגייס את המשפחה לתוכניות מסוג זה.

מילות מפתח: מוגבלות שכלית התפתחותית, זקנה, דיור חוץ-ביתי, טכנולוגיית תקשורת, מדיה חברתית.

- [לפריט המלא](#)
- [למאגר המחקרים של קרן שלם](#)
- [למאגר כלי המחקר של קרן שלם](#)